

Länsstyrelsen
Västra Götaland

Yttrande

1 (5)

Datum
2023-04-18

Ärendebeteckning
300-10959-2023

Regeringskansliet
Klimat- och näringslivsdepartementet
kn.remissvar@regeringskansliet.se
susanne.gylesjö@regeringskansliet.se

EU-förordning om kritiska och strategiska råmaterial

Ert dnr KN2023/02645

Länsstyrelsen i Västra Götalands län yttrar sig över remiss av EU-kommissionens förslag till förordning om kritiska och strategiska råmaterial (European Critical Raw Materials Act).

Sammanfattande synpunkter

Länsstyrelsen Västra Götaland instämmer i behovet av förslaget och i dess syften.

Länsstyrelsen har synpunkter i detaljerna vad gäller tidsfrister (som i flera fall förefaller korta) och vad som bör ingå i olika steg i processerna, vilka framgår av synpunkterna nedan. Vi framhåller särskilt behovet av att i tidigt processerna göra bedömningar av effekterna på natur, kulturarv och miljö.

Vad gäller fysisk planering är det angeläget att staten tar fram vägledningar och förtydliganden för att kommunernas och berörda statliga myndigheters tillämpning ska få önskvärd effekt.

Länsstyrelsen bedömer att det är olämpligt att offentliggöra resultaten av stresstester på systemen.

Synpunkter på enskilda artiklar

Artikel 6

Länsstyrelsen ser att det skulle kunna förbättra förståelsen mellan parterna i tillståndsgivningsprocessen, effektivisera tillståndsprocessen samt öka allmänhetens acceptans för strategiska projekt, om ansökan även ska innehålla en översiktlig bedömning av påverkan på miljö och natur. En sådan bedömning skulle redovisa om det är troligt att intrånget kan komma att accepteras. Vi föreslår därför en ny underpunkt om detta i kravlistan i punkt 1.

I förordningsförslaget anges på flera ställen att syftet är att öka allmänhetens acceptans för projekten, bland annat i artikel 14. Vår

erfarenhet av minerallagstiftningen i Sverige är att bristen på hänsyn till naturförutsättningar i processens tidiga skeden gör att allmänhetens acceptans generellt sett är mycket låg vid provningar inför prospektering och brytning av råmaterial. Motståndsgupper startas så fort en fråga om prospektering uppstår i en bygd. De flesta av dessa motståndsgupper bygger sin existens på att det saknas möjlighet att peka på naturvärden i tillståndsprövningens tidiga skeden samt att den enskilde markägaren har små möjligheter att säga nej till projekten. Om det i ett tidigt skede, redan när projektet ska bedömas om det är strategiskt eller inte, behöver redovisas och tas hänsyn till områdets känslighet utifrån natur- och miljöskyddsaspekter, kan allmänhetens acceptans bli större för projekt som bedöms som strategiska.

Artikel 8

Länsstyrelsen anser över lag att det är en god idé att det föreslås en sammanhållande myndighet som på ett övergripande plan ska samordna hanteringen av de tillstånd som en sådan strategisk verksamhet kräver. Det ställer dock höga krav på samordning med de berörda myndigheterna, som normalt hanterar de olika tillstånden var för sig, och även att tillståndsansökan innehåller tillräckligt detaljerad information om alla delmomenten. Det är även viktigt att den myndighet som håller i det initiala samrådet redan då får kännedom om alla tillstånd som verksamheten kommer att söka för, för att tidigt kunna inhämta synpunkter från berörda myndigheter så att rätt krav ställs från början.

Det sammanhållande ansvaret för olika strategiska projekt behöver kunna delegeras, då den lämpligaste prövningsmyndigheten kan variera beroende på typ av projekt. För bearbetning och återvinning kan huvudansvaret för provningen lämpligen ligga på mark- och miljödomstolen eller miljöprövningsdelegationen, då de normalt prövar industri och avfallsanläggningar. För befintliga anläggningar med tillstånd, som ansöker om en ändring av sin verksamhet med t.ex. ett nytt återvinningssteg för kritiska råmaterial, är det prövningsmyndigheten för grundtillståndet som har möjlighet att fatta ett beslut om ändring. Dock prövar Bergsstaten i dagsläget koncessioner enligt minerallagen vid fråga om utvinning av mineral.

Länsstyrelsen vill tydliggöra att en bearbetningskoncession enligt minerallagen måste följas av ett tillstånd enligt 9 och 11 kapitlet miljöbalken vari verksamhetens miljöpåverkan prövas. Prövningsmyndighet i dessa lägen är mark- och miljödomstolen (enligt SGU:s hemsida). Man skulle därför kunna överväga att även lägga huvudansvaret för provningen av uttag av råmaterial på mark- och miljödomstolen.

Artikel 9

Länsstyrelsen håller med om att det är lämpligt att projekt av strategisk betydelse prioriteras så att en snabb handläggning säkerställs i alla instansled. Hög och tydligt visad prioritet bör kunna möjliggöra att korta remisstider till externa intressenter kan hållas och att dessa ärenden även prioriteras vid överklaganden. Det är tyvärr vanligt att just överklagandeprocesserna drar ut på tiden, varför denna artikel kan bidra till prioritering i viss mån. Länsstyrelsen anser dock att skyldigheten att faktiskt prioritera strategiska projekt bör konkretiseras och att detta särskilt bör gälla överklagade ärenden som inte omfattas av tidsramarna enligt artikel 10.

Artikel 10

Av pkt 5 framgår att ansökan ska valideras eller att en komplettering ska begäras inom 30 dagar från att en ansökan kommit in till den behöriga myndigheten. Eftersom en samlad prövning ska göras, bedöms en månad som för kort tid; 6–8 veckor är mer rimligt. De berörda myndigheterna som remitteras behöver rimlig tid för att ta ställning till ansökan, i förhållande till ansökans omfattning. Därefter ska synpunkterna även sammanställas i ett föreläggande om komplettering.

Då en komplett ansökan är grundläggande för prövningens kvalitet är det viktigt att detta steg genomförs med tillräcklig noggrannhet. Eventuella kompletteringsbehov som missats och som påtalas senare i processen riskerar annars att i stället fördröja ansökningstiden.

Länsstyrelsen vill även peka på att den tid som den sökande ska få för att komplettera ansökan är väldigt kort, inom 14 dagar. Vi anar att det man kan ha i åtanke liknar process enligt minerallagen i dag, där ansökan bara innehåller kryssfrågor om ansökan berör skyddad natur, kyrkogårdar eller förorenad mark m.m. Länsstyrelsen anser att prövningsprocessen i detta läge bör innehålla tillräckliga underlag för att bedöma projektets påverkan på natur, kultur och miljö och dess realiserbarhet. Det är då i många fall inte relevant att ge 14 dagar för att komplettera en ansökan, t.ex. när en naturinventering behöver göras. Vad händer om den sökande inte kan lämna in den begärda kompletteringen inom 14 dagar? Ska ansökan då avvisas eller kan anstånd beviljas?

Artikel 11

I likhet med artikel 10, bedöms även här tiden 30 dagar som för kort för remittering och avstämning hos de berörda myndigheternas olika expertområden, vilket riskerar påverka kvaliteten på synpunkterna avseende miljökonsekvensbeskrivningens innehåll.

Artikel 12

Det är positivt att kommissionen synliggör och lyfter fram den roll som ansvariga myndigheter för fysisk planering kan ta i frågan om kritiska råvaror. Det är landets kommuner som tar fram och fastställer detalj- och översiktsplaner och den kommunala nivån är därför central i tillämpningen av förordningen.

Den statliga nivån är också berörd utifrån länsstyrelsernas ansvar för att företräda och samordna statens intressen och tillhandahålla planeringsunderlag och rådgivning. Länsstyrelsen har också en viktig tillsynsroll kopplat till provningsgrunder enligt plan- och bygglagen.

Den statliga nivån med dess 12 riksintressemyndigheter har också en central roll som påverkar förutsättningarna för den fysiska planeringen. Särskilt relevant i det här sammanhanget är Sveriges geologiska undersökning, SGU, som pekar ut riksintressen enligt miljöbalken för värdefulla ämnen eller material. Syftet med riksintressen för värdefulla ämnen eller material är att reservera fyndigheter som har specifika egenskaper och är viktiga för samhällets behov. Riksintressestatusen utgör ett anspråk för framtida utvinning.

De förslag till formuleringar i remissen, som har bäring på samhällsbyggnadsområdet, är övergripande och förutsätter en konkretisering innan de kan tillämpas. Det är därför angeläget att statliga myndigheter som Boverket arbetar fram vägledning och förtydliganden, för att kommunernas och berörda statliga myndigheters tillämpning ska få önskvärd effekt.

Artikel 14

Se kommentar till artikel 6.

Artikel 18

Även här är tiden mycket kort för de åtgärder som ska genomföras. Enligt första punkten ska ett nationellt program för prospektering av kritiska råvaror upprättas inom ett år från det att förordningen vinner laga kraft. I punkt 2 anges vad som ska ingå i det nationella programmet. Om detta inte redan finns till hands för en ren sammanställning, så verkar tidsramen på ett år orimlig. Den information som samlas in genom det nationella programmet ska sedan tillgängliggöras på en webbplats, men det kan såvitt Länsstyrelsen förstår göras senare än inom ett år.

Artikel 19

Länsstyrelsen bedömer att det skulle vara högst olämpligt att tillhandahålla resultaten av stresstester på systemen offentligt, särskilt

om resultaten aggregeras på unionsnivå. Det här avser råvaror som är av kritisk karaktär för samhällets funktion. I ju högre grad som man lägger samman data, desto mer känsliga blir dessutom resultaten.

Detta yttrande beslutas av länsöverdirektören Lisbeth Schultze, efter föredragning av strategen för regional utveckling Mikael Cullberg. I den slutliga handläggningen medverkade avdelningschefen Ingrid Guldbrand. I handläggningen i övrigt medverkade länsmiljöingenjören Jan Mastera, naturvårdshandläggaren John Dagobert, chefen för samhällsbyggnadsenheten Erik Gedeck, energi- och klimatstrategen Jonas Åker, och beredskapshandläggaren Filippa Almlund.

Beslut om detta yttrande har bekräftats digitalt varför namnunderskrifter saknas.